

що є визначальними компонентами психологічної готовності до педагогічної діяльності.

Ключові слова: ціннісно-смилова сфера; психологічна готовність; педагогічна діяльність; самодетермінація, суб'єктна активність.

Барсуковская М.В. ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВАЯ СФЕРА ПЕДАГОГА В АСПЕКТЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.

В статье обосновывается актуальность проблемы ценностно-смысловой сферы педагога как аспекта психологической готовности к педагогической деятельности, как особого вида самодетерминации, что меняет представление о сущности педагогического труда в условиях субъект-субъектной парадигмы образования. Охарактеризовано категорию «ценностно-смысловая сфера», как характеристику личности, что обуславливает системность и целостность деятельности педагога. В статье представлен обзор отечественных и зарубежных подходов к терминологическому обоснованию конструкта «психологическая готовность к педагогической деятельности»; сделана попытка раскрыть сущность личностно-профессиональный потенциал и его важной составляющей «ценностные ориентации», которые являются определяющими компонентами психологической готовности к педагогической деятельности.

Barsukovska M.V. TEACHER'S VALUE-NOTIONAL SPHERE IN THE ASPECT OF PSYCHOLOGICAL READINESS TO PEDAGOGICAL ACTIVITY.

The article substantiates the importance of the problem of self-determination of pedagogical activity as a special kind of self-creation, of changing understanding of the nature of pedagogical work in the conditions of subject-subject paradigm of education, when the personality of the teacher becomes the main instrument of his activity. Self-determination is seen as an integrative professional pedagogical sense-forming characteristic which determines the systemic nature and integrity of the teacher's work. The article presents domestic and foreign approaches to terminological definition of the construct «selfdetermination of pedagogical activity»,

the realization of which in psychological and educational research opens up new prospects for the study of the phenomenon of self-determination at the level of individual and group subject of the teaching process, making it possible to ensure the effectiveness of the work of the teachers as subjects of professional activity. The article presents the methodological foundation of the axiological nature of self-determination as activity of work and behavior of the individual, who becomes able to determine the direction of development and to make an informed and independent choice. It is emphasized in the article that the teacher's ability of self-determination defines the level and the nature of his activity, which appears as developing psychological and pedagogical reality, manifesting itself in the transforming activity of the teacher towards the implementation of its subject position, disclosure of personal and professional potential, defining, on the one hand, forms, methods and conditions for educational activity, and, on the other – serving as its source.

Keywords: *value-semantic sphere; psychological readiness; pedagogical activity; subjective activity.*

Постановка проблеми. Ціннісні орієнтири сучасної освіти в динамічно мінливих соціокультурних умовах актуалізують гуманістичний підхід, орієнтований на розкриття потенціалів особистості. Перехід до суб'єкт-суб'єктної парадигми в освіті радикальним чином змінює принципи та уявлення про сутність і значення педагогічної діяльності в сучасних реаліях, обумовлюючи актуальність проблеми особистісно-професійних детермінант розвитку психологічної готовності педагога до професійної діяльності.

Введення в контекст ціннісно-сислової сфери педагога в аспекті його психологічної готовності до професійної діяльності, атитюду як ціннісного смислового ставлення до діяльності потребують аксіологічної осмисленості цілого ряду понять, а саме: діяльності як форми психічної активності суб'єкта, що полягає в мотиваційному досягненні свідомо поставленої мети пізнання або перетворення об'єкта; мотиву (спонукання до діяльності) як сукупності зовнішніх і внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта та визначають її спрямованість; мотивації як сукупності механізмів, чинників, умов, процесів

формування або перетворення мотивів поведінки суб'єкта в діяльності і по відношенню до неї (З. Демченко); ціннісного ставлення як сформованої внутрішньої позиції особистості, що відображає взаємозв'язок особистісних і суспільних значень (Т. Буторіна, М. Каган, В. Сластьонін); ціннісної установки як усвідомлення особистістю своєї внутрішньої позиції та наявності готовності особистості до позитивної діяльності відповідно до визначених цінностей (М. Каган, В. Сластьонін) та ін.

Феномен «психологічної готовності» давно став предметом наукових інтересів у психології. У зв'язку з різноплановістю дослідження даної проблеми в науці спостерігається різноманіття підходів до трактування поняття «психологічна готовність» до педагогічної діяльності.

Найбільш відомі з них розглядають психологічну готовність: як наявність здібностей (Б. Ананьєв (1980); С. Рубінштейн (1989)); як якість особистості (К. Платонов (1973)); як ставлення (О. Веденов (1976)); як синтез властивостей особистості (В. Крутецький (1968)); як особливий психічний стан особистості, що включає її переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття (М. Дьяченко, Л. Кандибович (1976)).

Мета статті: проаналізувати основні теоретичні підходи до розуміння сутності поняття «психологічна готовність» майбутніх педагогів до професійної діяльності та виокремити його характеристики.

Виклад основного матеріалу. Істотні сторони психологічної готовності особистості, які включають в себе потреби і мотиви, установки, ціннісні орієнтації, бажання, інтереси розкриваються в працях Б. Ананьєва, Л. Божович, В. Давидова, М. Левітова, О. Леонтєва, В. Мясичева, К. Платонова, С. Рубінштейна. Відповідно до їх ідей, психологічна готовність особистості обумовлюється такими психічними утвореннями, як потреби і мотиви (Л. Божович, Б. Додонов, О. Ковальов, М. Левітов, С. Рубінштейн); ціннісні орієнтації (Б. Ананьєв); прагнення, бажання, інтереси, переконання (В. Мерлін, К. Платонов). Проблему розвитку психологічної готовності різних категорій

педагогічних працівників до професійної діяльності досліджували Л. Карамушка, О. Тарновська, О. Бондарчук, М. Коломінський та ін.

У наукових колах під психологічною готовністю традиційно розуміють психічний феномен, за допомогою якого пояснюють стійкість діяльності людини у полімотивованому просторі.

У сучасній науковій літературі особливо підкреслюється, що психологічна готовність – це перш за все сукупність стійких мотивів щодо незалежних поточних ситуацій. Через мотиви здійснюється взаємодія особистості з навколишнім середовищем і соціальними умовами.

Так само психологічна готовність є станом, що дозволяє характеризувати динамічну концентрацію внутрішніх сил людини і доцільно регулювати свою діяльність. Водночас реалізація в діях може відбуватися по-різному. В одних випадках потрібне вольове зусилля, в інших – дія є природною відповіддю психіки людини на зовнішні подразники.

У літературі найбільш поширеною вважається концепція психологічної готовності до діяльності М. Дьяченко та Л. Кандибович. Вони визначають готовність як професійно важливу якість особистості. При цьому готовність є певною цілісністю і включає наступні компоненти: мотиваційний, орієнтувальний, операційний, оцінний [5]. На думку авторів, «достатня розвиненість і вираженість цих компонентів та їх цілісної єдності – показник високого рівня професійної психологічної готовності фахівця до праці, його активності, самостійності, творчості».

О. Тарновська запропонувала розуміти психологічну готовність до діяльності також як інтегративне утворення, що складається із трьох взаємозумовлених і взаємозалежних підструктур: 1) функціональна, до якої входять компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційний; 2) емоційна; 3) особистісна [6].

П. Горностаї виокремив 4 підструктури психологічної готовності до педагогічної діяльності: професійну спрямованість; професійну самосвідомість; професійні знання, навички і вміння; професійно важливі особистісні якості [5].

Але в даній класифікації психологічної готовності до уваги не береться, на наш погляд, один з найважливіших компонентів – стійка, виражена потреба у здійсненні діяльності.

У ряді ж робіт розглянута така характеристика готовності як потреба у здійсненні діяльності (Л. Веретеннікова, Д. Ільєсов, Б. Утегенова).

Н. Плетньова дотримується думки, що готовність проявляється у прагненні до діяльності й у підготовленості до здійснення цієї діяльності на професійному рівні.

Розглядаючи психологічну готовність, В. Крутецький, виокремив у її складі такі елементи: позитивне ставлення до діяльності, інтереси, схильності; характерологічні риси; психологічні стани; знання, вміння, навички [4].

Дещо інше трактування структури психологічної готовності пропонує Г. Томиліна, яка вказала, що психологічна готовність характеризується упевненістю у своїх силах, оптимальним рівнем збудження, усвідомленою мотивацією, прагненням до досягнення мети [4].

Психологічна готовність майбутнього педагога до професійної педагогічної діяльності, на думку В. Дружиніна, є «психічним станом, що характеризується мобілізацією ресурсів суб'єкта праці на виконання конкретної діяльності» [7].

Як зазначає Ю. Афонькіна, «залежно від зміни умов протікання діяльності виникає необхідність змінювати саму діяльність без шкоди для передбачуваного продукту діяльності і ту людину, яка цю діяльність здійснює». Орієнтація у нових умовах професійної діяльності, а також необхідність швидко приймати кардинальні рішення щодо цих змін передбачає на думку автора «самовизначення особистості, готовність до вибору і прийняття рішень, виражену здатність до рефлексії» [1].

На наш погляд, саме рефлексія, у підсумку, буде впливати на рівень психологічної готовності особистості майбутнього педагога до професійної педагогічної діяльності. Рівень психологічної готовності особистості педагога до професійної діяльності обґрунтовує можливості індивіда в плані

саморегуляції професійної діяльності, її структурних компонентів, етапів реалізації цілей і завдань з урахуванням нових професійних стандартів. Психологічна готовність особистості педагога характеризує можливості кожного індивіда і в плані регуляції активності особистості.

Існує підхід до розгляду готовності у взаємозв'язку з установкою (О. Прангішвілі, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе). Установка особистості, на думку С. Рубінштейна, – це зайнята нею позиція, яка полягає у певному ставленні до цілей і задач і виражається вибірковою мобілізованістю й готовності до діяльності, спрямованої на їх здійснення [2].

Д. Узнадзе вважає, що важливо зрозуміти установку, як готовність до діяльності, але не як частковий психологічний феномен в ряді інших таких же часткових феноменів, а як стан самого цілісного суб'єкта. Отже, установка – не лише суб'єктивний стан, а перенесення в суб'єкт об'єктивної ситуації.

Готовність не виникає без установок, якщо їх розуміти як налагодження, налаштування суб'єкта на майбутню діяльність. Але готовність включає не тільки різного роду усвідомлення і неусвідомлення завдань, моделі вірогідної поведінки, визначення оптимальних способів діяльності, оцінку своїх можливостей у їх співвідношенні з майбутніми труднощами і необхідністю досягнення певного результату. Тому тільки в деяких випадках стан готовності і установки збігаються, зазвичай готовність – це більше складне структурне утворення. В. Мясіщев розділяє точку зору Д. Узнадзе. Він розглядає залежність психологічної готовності людини до діяльності від рівня її активно-позитивного ставлення до неї. Як для ставлення, так і для установки характеру необхідна мобілізація внутрішніх сил особистості на здійснення діяльності [2].

Незважаючи на відмінності в конкретному тлумаченні поняття психологічної готовності, аналіз літератури показав, що більшість авторів дотримуються думки, що готовність – це особливий психічний стан. У даному контексті психологічна готовність включає в себе не тільки різного роду усвідомлені і неусвідомлені установки, а й усвідомлення завдань, моделі вірогідної поведінки, визначення оптимальних способів дії, оцінку своїх

можливостей у їх співвідношенні з майбутніми труднощами і необхідністю досягнення певного результату. Тому тільки в деяких випадках стан установки і готовності збігаються, зазвичай готовність – це більш складне структурне утворення.

К. Платонов трактує готовність як інтегральну властивість особистості, початок формування якої лежить в підструктурі досвіду, тобто обумовлений в першу чергу знаннями, вміннями і навичками. Близька до цих поглядів ідея Р. Назімова, який характеризує психологічну готовність як вміння організувати свою працю, працювати самостійно, а також здатність бачити перспективи власного розвитку [8].

Деякі дослідники розглядають психологічну готовність як технічний стан, «настрій» особистості на виконання професійної діяльності і як якість особистості. Так М. Дьяченко та Л. Кандибович стверджують, що в процесі трудової діяльності проявляються як стійкі особистісні особливості людини (переконавання, погляди, риси характеру), так і ситуативні її психічні стани, пов'язані з трудовим процесом (пильність, зібраність, задоволеність). На їхню думку, стан психологічної готовності – це «настрій», актуалізація і пристосування можливостей особистості для успішних дій в даний момент, внутрішня налаштованість особистості на певну поведінку у процесі виконання трудових завдань, установка на «активні та доцільні дії». Налаштування на професійну діяльність обумовлюється мотивами і психічними особливостями особистості, тому готовність психологічна трактується ними і як стан, і як інтегральна якість особистості [8].

О. Мороз під психологічною готовністю до педагогічної діяльності розуміє потребу в педагогічній діяльності, внутрішнє сприйняття вимог діяльності, усвідомленість відповідності своїх особистісних якостей вимогам діяльності, усвідомлену мотивацію особистих прагнень до даної спеціальності, морально-психологічну готовність до праці [3].

Цікавими є погляди С. Манукової, яка розглядає готовність до професійно-педагогічної діяльності як важливе психологічне новоутворення

особистості, як кінцевий результат професійної підготовки в педагогічному вузі [6].

До проблеми формування готовності студентів до педагогічної роботи звертається в своїх працях О. Леванова. Готовність майбутнього педагога до педагогічної роботи розглядається нею з декількох точок зору: по-перше, як професійно-значуща якість особистості, що є складним психічним утворенням. Воно включає в себе: позитивне ставлення до педагогічної діяльності, досить стійкі мотиви діяльності; адекватні вимоги професійної діяльності до рис характеру, здібностей, проявів темпераменту; необхідні знання, вміння, навички; стійкі професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційно-вольових процесів тощо. По-друге, як психічний стан. Психічний стан готовності – це «настрій», актуалізація і пристосування можливостей особистості для успішних дій в даний момент. Проблема готовності студентів до педагогічної діяльності, трактується ученою з позиції цілісної особистості з урахуванням ролі мотивів і психічних процесів. Психологічна готовність як якість і як стан у вирішальній мірі обумовлюється стійкими мотивами і психічними особливостями конкретної особистості [2].

Ціннісне ставлення – це когнітивний стан суб'єкта діяльності, внутрішня позиція якого відображає взаємозв'язок особистісних та суспільних значень, а також подій, що відбуваються як особливо значущої даності, яка включає соціальні норми і цінності, в тому числі цінність освіти, науки і виробництва.

Звернення до аксіологічної педагогіки, яка в своєму становленні спиралася на аналіз соціально-філософських і психолого-педагогічних джерел, дозволило зробити ряд окремих висновків. Ми зупинимося лише на двох висновках, необхідних для вирішення поставлених нами завдань: 1) феномен «ціннісне ставлення» виступає в якості одиниці психологічного аналізу особистості; 2) «ціннісне ставлення» як ключова цінність є своєрідною психолого-педагогічною проекцією ціннісно-сміслової або ціннісно-потребнісної сфери діяльності людини.

С. Анисимов, Б. Ананьев, Л. Архангельский, В. Блюмкин та інші інтерпретують ціннісне ставлення як зв'язок між людьми, предметами і явищами, які оточують людину в просторі і часі, в тому числі як зв'язок між цінностями і ціннісними орієнтаціями, між мотивами в діяльності і потребами у взаємодії і спілкуванні.

М. Каган вважає, що ціннісне ставлення є критерієм, за яким слід визначати рівень ставлення людини до загальноприйнятих норм і цінностей соціокультурного буття через реалізацію особистістю ціннісно-сислової позиції, яка виникає в ситуації свободи вибору.

Ціннісне ставлення формує педагогічні цінності. В. Сластьонін характеризує педагогічні цінності як норми, що регламентують педагогічну діяльність і виступають як пізнавально-діяльнісна система, яка слугує сполучною ланкою між сформованим громадським світоглядом в галузі освіти і діяльністю педагога.

За предметним змістом В. Сластьонін класифікує педагогічні цінності за такими типами: самодостатні цінності (цінністі-цілі) та інструментальні (цінністі-засоби). Цінності-цілі слугують для розвитку особистості вчителя та учнів. Ці цінності включають в себе творчий характер вчителя, престижність, соціальну значимість, відповідальність перед державою, можливість самоствердження, любов і прихильність до дітей.

Цінності-засоби поділяються на цінності-стосунки, цінності-якості і цінності-знання.

Перераховані групи професійних цінностей утворюють аксіологічну модель цінностей синкретичного характеру. Ця модель проявляється в тому, що цінності-цілі визначають цінності-засоби, а цінності-стосунки залежать від цінностей-цілей і цінностей-якостей і т.д., тобто функціонують як єдине ціле.

Професійні та особистісні цінності, постійно взаємодіючи, виступають як основи орієнтації свідомості і поведінки вчителя, як джерело і результат його професійного вдосконалення [9].

Аксіологічний (ціннісний) аспект професійної педагогічної діяльності вчителя це сукупність специфічних педагогічних цінностей, особистісно значимих для сприйняття іншого і себе. У вчителя є власні уявлення про особистість школяра, про педагогічну діяльність, власний професіоналізм, значення психолого-педагогічних знань.

Розглядаючи сутність професійної діяльності вчителя в контексті її ціннісно-сміслового змісту, необхідно звернутися до поняття «діяльність».

Наприклад, діяльність, згідно з визначенням І. Зимньої, – це форма активної, цілеспрямованої взаємодії з навколишнім світом (що включає і інших людей), яка викликана потребою в чомусь. Тобто, передумовою діяльності є потреба. Із задоволенням потреб пов'язаний мотив, яким визначається зміст діяльності.

Діяльність учителя може бути успішно реалізована, якщо вчитель: визнає право учня на «запитання про сенс» і усвідомлює їх необхідність; якщо він чітко уявляє ціннісне наповнення кожного елемента змісту освіти, бачить в цьому елементі весь спектр можливих цінностей.

Аксіологічні орієнтири, ціннісно-сміслові ставлення до майбутньої професії закладаються у майбутніх педагогів ще в процесі навчання у вузі.

Планування змісту професійної діяльності з опорою на її ціннісно-смісловий орієнтир дозволяє студенту більш повно реалізовувати гуманітарний потенціал сучасної освіти.

Ціннісні орієнтації, на думку вчених-психологів, є психологічною характеристикою зрілої особистості, одним з центральних особистісних утворень. Наприклад, за твердженням Є. Буслаєва, вони показують ставлення людини до соціальної дійсності, мотивують поведінку, чинять істотний вплив на всі сторони діяльності. Як елемент структури особистості ціннісні орієнтації характеризують внутрішню готовність до здійснення певної діяльності, вказують на спрямованість її поведінки [2].

Таким чином, можна підсумувати, що: 1) ціннісне ставлення, як і цінність, об'єктивне і водночас суб'єктивне, так як нерозривно пов'язане з

особистістю людини та її неповторністю; 2) ціннісне ставлення суб'єкта до себе, навколишнього світу, професійної діяльності, інших людей, включає в себе професійну, індивідуальну і суспільну культуру особистості: ідеали, потреби, мотиви, цінності; 3) ціннісне ставлення суб'єкта до діяльності та навколишнього світу удосконалює його внутрішній світ, складовими якого виступають стійкі смисли і особистісні цінності як джерела цих смислів. Ціннісні орієнтації в комплексі з особистісними якостями, соціальною зрілістю, професійною компетентністю і духовним багатством вчителя сьогодні є важливими умовами ефективності процесу навчання, розвитку та виховання учня.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Важливість ціннісно-сислової сфери педагога визначається націленістю на зміст діяльності, яка передбачає психологічну узгодженість зовнішніх і внутрішніх проявів діяльності. Ціннісно-сислові передумови розвитку особистості учня визначають відповідні характеристики ціннісно-сислової сфери педагога, в якій знаходять втілення і розвиток психолого-етичних та професійно важливих умінь, особистісних характеристик, що включають акмеологічну, ціннісно-рефлексивну, комунікативну складові. Таким чином, подолання технократичних установок в педагогічній діяльності акцентує дослідницький інтерес на аксіологічний складник праці педагога як суб'єкта діяльності, усвідомлення гуманістичних особистісно орієнтованих ціннісних орієнтирів педагогічної професії, створення умов для утвердження пріоритету ціннісно-сислових передумов процесів становлення особистості в освіті.

У подальшому плануємо звузити нашу наукову розвідку до аналізу психологічної моделі майбутнього суб'єкта виховного процесу з позиції його готовності до формування життєвих цінностей дітей дошкільного віку.

Література

1. Афонькина Ю.А. Как рождается профессиональное мастерство. *Дошкольное воспитание*. 2002. № 12. С. 76–79.

2. Велиев Э.М. Система непрерывного профессионального образования. Москва: Слово, 2005. 341 с.

3. Зимняя И.А. Педагогическая психология : учеб. для вузов. Москва: Издательская корпорация «Логос», 2010. 384 с.

4. Маишева В.П., Баштова А.В., Дубова И.А. Психологическая готовность личности педагога дошкольного образования к профессиональной деятельности. Актуальные вопросы современной педагогики : материалы VIII Междунар. науч. конф. (г. Самара, март 2016 г.). Самара: ООО «Издательство АСГАРД», 2016. С. 82–84.

5. Психофізіологічне забезпечення готовності студентів до педагогічної діяльності: [монографія / ред. О.М. Кокун]. Київ: Педагогічна думка, 2008. 296 с.

6. Тарновская А.С. Формирование психологической готовности студентов университета к педагогической деятельности в школе : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: [спец.] 19.00.07 «Педагогическая и возрастная психология» / НИИ психологии УССР. Киев, 1991. 20 с.

7. Хрущ-Ріпська О.В. Психологічні засади формування у студентів педвузу готовності до майбутньої професійної діяльності : дис. ... канд. психол. наук [спец.] 19.00.07 «Педагогическая и возрастная психология». Київ, 1999. 183 с.

8. Шадриков В.Д. Профессионализм современного педагога: методика оценки уровня квалификации педагогических работников / Под науч. ред. В. Д. Шадрикова. Москва: Логос, 2011. 254 с.

References

1. Afonkina, Y.A. (2002). *Kak rozhdaetsia professyonalnoe masterstvo* [How is professional professionalism born]. *Doshkolnoe vospytanye – Preschool education*, 12, 76–79. [in Russian].

2. Velyev, S.M. (2005). *Systema nepreruvnoho professyonalnoho obrazovanyia* [System of continuous vocational education]. Moscow: Slovo. 241 s. [in Russian].

3. Zymnyaya, I.A. (2010). *Pedahohycheskaia psykholohyia [Pedagogical psychology]*. Moscow: Yzdatelskaya korporacya «Logos». 384 s. [in Russian].

4. Maysheva, V. P. et. al. (2016). *Psykholohycheskaia hotovnost lychnosti pedahoha doskolnoho obrazovanyia k professyonalnoi deiatelnosti [Psychological readiness of a teacher of preschool education to professional activity]*. Proceedings of the VIII International Scientific Conference: *VIII Mezhdunarodnaia nauchnaia konferentsyia [Aktualnue voprosu sovremennoi pedahohyky] – The VIII International Scientific Conference «Actual problems of modern pedagogy»* pp. 82–84. Samara [in Russian].

5. Kokun, O.M. (Ed.). (2008). *Psykhofiziolohichne zabezpechennia hotovnosti studentiv do pedahohichnoi diialnosti [Psychophysiological support of students' readiness for pedagogical activity]*. Kyiv: Pedagogichna dumka. 296 s. [in Ukrainian].

6. Tarnovskaya, A.S. (1991). *Formyrovanye psykholohycheskoi hotovnosti studentov unyversyteta k pedahohycheskoi deiatelnosti v shkole [Formation of psychological readiness of university students for pedagogical activity in school]*. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].

7. Khrushch – Ripska, O.V. (1999). *Psykholohichni zasady formuvannia u studentiv pedvuzu hotovnosti do maibutnoi profesiinoi diialnosti [Psychological principles of formation of students' readiness for future professional activity]*. *Candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].

8. Shadrykov, V.D. (Ed.). (2011). *Professyonalizm sovremennoho pedahoha: metodyka otsenky urovnia kvalyfykatsyy pedahohycheskykh rabotnykov [Professionalism of a modern teacher: a methodology for assessing the level of qualifications of teachers]*. Moscow: Logos. 254 s. [in Russian].